

Urszula GRZEGA¹

GLOBALIZACJA KONSUMPCJI A ZASPOKOJENIE POTRZEB KONSUMPCYJNYCH POLAKÓW

Globalizacja konsumpcji jako pochodna globalizacji rynków oznacza proces upodabniania się wzorów spożycia i zachowań konsumpcyjnych pod wpływem upowszechniania się oferty produktów globalnych. Jednym z jej pozytywnych skutków jest tworzenie lepszych warunków do zaspokojenia potrzeb konsumentów. Stopień zaspokojenia potrzeb ludzkich, czy inaczej poziom życia ludności, jest rezultatem oddziaływania wielu różnych uwarunkowań i czynników. Nas w szczególności interesuje wpływ globalizacji konsumpcji na zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych Polaków.

1. WPROWADZENIE

Globalizacja konsumpcji to proces, w ramach którego upowszechnia się oferta produktów lansowanych na rynkach światowych, co prowadzi do upodabniania się wzorów spożycia i zachowań konsumpcyjnych². Skutki globalizacji konsumpcji mogą mieć charakter zarówno pozytywny, jak i negatywny. Jednym z pozytywnych skutków globalizacji jest poprawa poziomu życia ludności, który najprościej rozumiemy jako stopień zaspokojenia potrzeb ludzkich. Jest on rezultatem oddziaływania wielu różnych uwarunkowań i czynników ekonomicznych oraz pozaekonomicznych. Analiza zmian stopnia zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych w kontekście globalizacji, a w szczególności integracji Polski z Unią Europejską, po dwudziestu latach doświadczeń związanych z przeobrażeniem ustrojowym Polski należy do aktualnych i niezwykle ważnych zadań stawianych współczesnym badaczom. Przemiany w poziomie i jakości życia są ostatecznym społeczno-ekonomicznym weryfikatorem i podstawowym kryterium oceny wszystkich przeobrażeń, jakie dokonały się w Polsce.

2. POJĘCIE I SKUTKI GLOBALIZACJI KONSUMPCJI

Termin globalizacja pochodzi od słowa „glob”, czyli świat. Według jednej z pierwszych definicji z 1985 r. globalizacja oznacza zespół procesów współorganizujących świat³. Cechuje się przede wszystkim wielością powiązań pomiędzy podmiotami ekonomicznymi. Jednym z przejawów globalizacji, który odnosi się do funkcjonowania konsumentów na rynku, jest globalizacja konsumpcji. Polega ona na rozprzestrzenianiu się identycznych lub podobnych wzorców konsumpcji w skali ponadnarodowej⁴. Wzorce te zwykle przechodzą z krajów wyżej rozwiniętych do krajów niżej rozwiniętych. W takim ujęciu globalizację można pojmować jako tendencję do upodabniania i ujednolicania. Przyczynia się ona bo-

¹ Dr Urszula Grzega, Katedra Badań Konsumpcji, Wydział Zarządzania, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach.

² K. Mazurek-Łopacińska, *Zachowania nabywców i ich konsekwencje marketingowe*, PWE, Warszawa 2003, s. 33.

³ W. Cynarski, *Globalizacja a spotkanie kultur*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2003, s. 17.

⁴ C. Bywalec, *Konsumpcja w teorii i praktyce gospodarowania*, PWN, Warszawa 2007, s. 145.

wiem do homogenizacji potrzeb, wymagań i oczekiwań konsumentów. Często ów proces upodabniania się gustów, preferencji i wzorów konsumpcji nazywany jest także procesem westernizacji, amerykanizacji, „mcdonaldyzacji”, „cocacolizacji” czy „hamburgerizacji” konsumpcji.

Konsumpcja często staje się jednym z głównych kryteriów rozwoju społeczeństw i w porównaniu z innymi sferami życia społecznego odgrywa dominującą rolę⁵. Jest obecnie głównym regulatorem życia, narzędziem ekonomicznym napędzającym koniunkturę i sterującym mechanizmami rynkowymi. Ponadto stanowi wyróżnik współczesnych społeczeństw krajów wysokorozwiniętych⁶. Trzeba jednak podkreślić, że globalne trendy w konsumpcji występują z różnym nasileniem w poszczególnych krajach. Mają one nie tylko istotny wpływ na zachowania konsumentów w dojrzałej gospodarce rynkowej, ale także w krajach rozwijających się. Wśród czynników sprzyjających temu procesowi wyróżnia się rozwój technologii informatycznych, w szczególności rozwój sieci Internet, która daje szerokie możliwości komunikacyjne. Innym czynnikiem sprzyjającym globalizacji konsumpcji jest otwarcie granic, umożliwiające swobodny przepływ produktów, siły roboczej, kapitału. Wśród podażowych czynników sprzyjających globalizacji wymienia się także wzrost konkurencji zmuszający do stosowania strategii ekspansji na nowe rynki i dążenie przedsiębiorstw do osiągnięcia korzyści skali⁷. Wyróżnia się także czynniki bezpośrednio związane z konsumentem, takie jak zmiany w stylu życia, światopoglądzie i sytuacji ekonomicznej czy wzrost przestrzennej mobilności konsumentów. Wśród czynników wyraźnie hamujących globalizację konsumpcji wyróżnia się natomiast: uwarunkowania kulturowe, etnocentryzm konsumencki, rozwarstwienie dochodów i bezrobocie. Procesu globalizacji konsumpcji nie da się jednoznacznie ocenić; ma on tak dobre, jak i złe strony. Wśród negatywnych skutków globalizacji wyróżnia się: kreolizację, ryzyko zmiany lokalnych zwyczajów konsumpcyjnych, zagrożenia wynikające z nabywania produktów globalnych kosztem zaspokojenia potrzeb podstawowych, a także z braku informacji i edukacji. Wśród pozytywnych skutków globalizacji konsumpcji wyróżnia się m.in. lepsze warunki zaspokojenia potrzeb i oczekiwań konsumentów, upowszechnienie się etyki globalnej konsumpcji (cechuje się ona nabywaniem dóbr znanych i sprawdzonych, akceptowaniem uniwersalnych wartości ludzkich, wysoką świadomością ekologiczną i zdrowotną konsumentów), zwiększenie dostępu do produktów wyższej technologii, wzrastanie preferencji konsumpcyjnych, rozwój infrastruktury, przyspieszenie komunikacji międzyludzkiej czy ujednolicenie przepisów prawnych dotyczących bezpieczeństwa konsumentów⁸. Skupiając się na tej zalecie globalizacji, jaką jest tworzenie lepszych warunków do zaspokojenia potrzeb i oczekiwań konsumentów, podkreślić należy jej wpływ na wzbogacenie oferty podażowej. Duża ilość i różnorodność dóbr na rynku umożliwia konsumentom szersze i atrakcyjniejsze zaspokajanie potrzeb. Bogata oferta podażowa sprzyja powstawaniu nowych potrzeb oraz stwarza możliwości zaspokajania dotychczasowych przy pomocy różnych, nowych, niepowtarzalnych wariantów zestawów dóbr i usług. Globalizacja konsumpcji ułatwia konsumentom dostęp do nowoczesnego stylu życia, sprzyja poszukiwaniu pro-

⁵ W. Wątroba, *Spółeczeństwo konsumpcyjne w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 153.

⁶ M. Janoś-Kresło, *Konsumpcja jako przesłanka rozwoju współczesnych społeczeństw*, [w:] *Konsumpcja a rozwój gospodarczy*, Wydawnictwo Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2007, s. 27.

⁷ K. Mazurek-Łopacińska, *op. cit.*, s. 34.

⁸ *Ibidem*, s. 40.

duktów wygodnych, oszczędzających czas, o wysokiej jakości, wyjątkowych i elitarnych w swym rodzaju. Jednocześnie zmusza podmioty działające po stronie podaży do coraz większej konkurencji na rynku, a tym samym do coraz większej dbałości o potrzeby konsumenta.

3. POJĘCIE I SPOSOBY POMIARU STOPNIA ZASPOKOJENIA POTRZEB KONSUMPCYJNYCH

Stopień zaspokojenia materialnych i kulturalnych potrzeb gospodarstw domowych, realizowanych poprzez strumień odpłatnych towarów i usług oraz nieodpłatnych funduszy konsumpcji społecznej i spożycia naturalnego nazywany jest inaczej poziomem życia ludności⁹. W nawiązaniu do powyższej definicji A. Luszniwicz wyróżnił siedem podstawowych rodzajów potrzeb: wyżywienie, osłonę, czyli mieszkanie i odzież, ochronę zdrowia, wykształcenie, rekreację, zabezpieczenie społeczne oraz materialne. Poziom życia można zatem zdefiniować jako stopień zaspokojenia potrzeb ludzkich, wynikający z konsumpcji dóbr materialnych i usług oraz z wykorzystania walorów środowiska naturalnego i społecznego¹⁰.

Pomiar stopnia zaspokojenia potrzeb i poziomu życia nie jest łatwy, odnosi się bowiem do różnych sfer życia człowieka i społeczeństwa. Miernikami poziomu życia ludności (mieszkańców, gospodarstw domowych) są oceny liczbowe stopnia zaspokojenia podstawowych grup potrzeb materialnych i kulturalnych, w szczególności potrzeb wyżywniowych, mieszkaniowych, zdrowotnych, oświatowych, rekreacyjnych, zabezpieczenia społecznego oraz zagospodarowania materialnego¹¹.

Stopień zaspokojenia potrzeb ludności można określać przy użyciu różnych mierników, które – najogólniej mówiąc – mogą mieć charakter obiektywny albo subiektywny. Mierniki obiektywne określają poziom zjawisk i procesów przebiegających poza jednostką, natomiast subiektywne charakteryzują odczucia ludzi wyrażone przez nich samych¹². Wśród obiektywnych mierników poziomu życia wyróżnia się wyrażane wartościowo, czyli w jednostkach pieniężnych oraz wyrażane w jednostkach naturalnych. W przypadku metod wartościowych uzyskiwany jest pomiar nakładów (kosztów) ponoszonych przez ludność (np. wydatkowane dochody) i przez państwo (np. wydatki na fundusz konsumpcji zbiorowej) na osiągnięcie danego poziomu życia. Natomiast w przypadku metod ilościowych uzyskiwany jest pomiar efektów (korzyści) w postaci rzeczywistego stopnia zaspokojenia potrzeb niższego i wyższego rzędu. Metody wartościowe pozwalają zatem odpowiedzieć na pytanie, ile kosztuje osiągnięty poziom życia ludności, zaś metody ilościowe pozwalają zmierzyć stopień zaspokojenia konkretnych grup potrzeb. Podkreślić należy, iż mierniki ilościowe i wartościowe nie wykluczają się wzajemnie, wręcz przeciwnie – powinny być stosowane komplementarnie, ponieważ mierniki wartościowe mają charakter ekonomiczny, natomiast mierniki wyrażone w jednostkach naturalnych spełniają społeczne kryterium w badaniach poziomu życia ludności¹³. Jedną z szeroko stosowanych grup są mierniki

⁹ A. Luszniwicz, *Statystyka społeczna*, PWE, Warszawa 1982, s. 13.

¹⁰ C. Bywalec, S. Wydymus, *Poziom życia ludności Polski w porównaniu z krajami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*, „*Ekonomista*” 1992/5–6.

¹¹ A. Luszniwicz, *op. cit.*, s. 12.

¹² M. Fronczek, *Mierniki i metody pomiaru poziomu życia*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 1990, s. 101.

¹³ A. Luszniwicz, *op. cit.*, s. 14.

cząstkowe, należące do mierników naturalnych. Mierniki te dobierane są do badania w sposób celowy, tak aby reprezentowały różne dziedziny życia i by w sposób możliwie wierny odzwierciedlały poziom życia ludności. Podkreślić należy, że istnieje szczególnie duża ilość i różnorodność obiektywnych mierników jednostkowych, które można odnieść do jednego lub kilku elementów poziomu życia ludności. Odminną grupę mierników stanowią syntetyczne mierniki poziomu życia ludności, wśród których wymienia się m.in.: dochód narodowy, spożycie bieżące, miernik ekonomicznego dobrobytu (MED), wskaźnik dobrobytu ekonomicznego netto, wskaźnik ekonomicznych aspektów dobrobytu, wskaźnik trwałego dobrobytu ekonomicznego czy wskaźnik rozwoju społecznego HDI. Oprócz wskaźników obiektywnych w badaniach poziomu życia ludności wykorzystuje się także wskaźniki subiektywne, ponieważ poziom życia ludności jest wyznaczany nie tylko przez spożycie dóbr materialnych i usług, ale także przez możliwości zaspokojenia potrzeb związanych ze stanem środowiska naturalnego, czasem wolnym i innych potrzeb pozaekonomicznych, pozakonsumpcyjnych¹⁴. Subiektywne mierniki poziomu życia oraz wskaźniki jakości życia odnoszą się do analizy subiektywnych odczuć ludzi związanych ze stopniem zaspokojenia ich potrzeb materialnych i pozamaterialnych. W tym celu wykorzystuje się różnego typu badania bezpośrednie, m.in. badania ankietowe i badania metodą wywiadu. Mierniki subiektywne często stosuje się w celu uzupełnienia wcześniej przedstawionego „obiektywnego” obrazu poziomu życia. Przy ich użyciu można mierzyć wszelkiego rodzaju kategorie potrzeb. Podsumowując, dodać należy, iż obiektywne i subiektywne mierniki zaspokojenia potrzeb są kategoriami niesumowalnymi, ponieważ mierzą to samo zjawisko, ale przy użyciu różnych skal.

4. GLOBALIZACJA W ASPEKCIE WPŁYWU NA ZASPOKOJENIE POTRZEB KONSUMPCYJNYCH POLAKÓW

Naturalną reakcją na procesy globalizacji była i jest integracja europejska. Głównym celem integracji europejskiej, istotnym z punktu widzenia podmiotów konsumpcji, była poprawa warunków życia ludności. Skutki integracji Polski z Unią Europejską mogą być oceniane z kilku punktów widzenia. Wśród plusów wymienić należy poprawę sytuacji na rynku pracy, która przejawiała się tak w zmniejszeniu liczby bezrobotnych, jak i w podniesieniu jakości miejsc pracy i kwalifikacji siły roboczej. Aktywność zawodowa ludności automatycznie przekłada się na sytuację dochodową rodzin, a dochód jest jedną z głównych determinant poziomu życia ludności. Jednolity rynek przyniósł korzyści w postaci większej dostępności towarów i usług, liberalizacji poszczególnych rynków (np. telekomunikacyjnego) i poprawy jakości towarów. Jak już wcześniej wspomniano, stworzyło to lepsze możliwości zaspokojenia potrzeb i tym samym dało większą swobodę konsumentom. Często jednak swoboda ta była ograniczana niedostatecznym poziomem dochodu. Wśród korzyści integracji wymienia się także poprawę poziomu ochrony konsumenta na rynku, która jest efektem wykorzystania instrumentów funkcjonujących na poziomie wspólnotowym. Podkreślić należy też korzyści płynące z szerszego udziału i dostępu do wspólnotowych inicjatyw i programów wspierających rozwój edukacji i nauki, podnoszenie bezpieczeństwa zdrowotnego polskiego społeczeństwa, przyjmowanie wspólnotowych standardów w zakresie ochrony środowiska naturalnego itd. Wśród negatywnych skutków akcesji do Unii wymienić należy głównie wzrost cen niektórych towarów, szczególnie w latach 2004–2005,

¹⁴ J. Rutkowski, *Jakość życia, koncepcja i projekt badania*, GUS, Warszawa 1987, s. 3.

oraz zagrożenia dla tożsamości narodowej, polskich tradycji, suwerenności. Z wyjątkiem inflacji są to jednak elementy życia o minimalnym wpływie na stopień zaspokojenia potrzeb konkretnych podmiotów.

Ogólna i jednoznaczna ocena wpływu globalizacji na poziom i jakość życia Polaków jest trudna. Zmiany, jakie dokonały się w naszym kraju, przyczyniły się z całą pewnością do polepszenia sytuacji konsumenta na rynku, o czym świadczy wiele różnych wskaźników i miar. Trudno jednak sformułować jednoznaczny wniosek, że wszystkie one są wynikiem procesów globalizacyjnych, jakie zachodzą w Europie. Niemniej jednak wśród korzystnych przemian w konsumpcji wymienić należy racjonalizację spożycia żywności, pozytywne przemiany w ilości i jakości wyposażenia oraz zwiększenie konsumpcji usług.

Jeśli chodzi o zmiany w wydatkach konsumpcyjnych Polaków, na początku XXI w. obserwowano przede wszystkim dalsze obniżenie udziału wydatków żywnościowych oraz wzrost udziału wydatków nieżywnościowych. Obniżenie wskaźnika wydatków na żywność świadczy o poprawie poziomu życia ludności. Struktura wydatków polskich gospodarstw domowych cechuje się aktualnie umiarkowanym udziałem wydatków na żywność, stosunkowo wysokim udziałem wydatków mieszkaniowych, a następnie wydatków na transport i łączność, ustabilizowanym na stałym poziomie udziałem wydatków na kulturę, rekreację i edukację oraz higienę i ochronę zdrowia, a także niskim udziałem wydatków na odzież i obuwie. Ponadto wciąż następuje stopniowe, systematyczne unowocześnianie struktury wydatków konsumpcyjnych Polaków.

Tabela 1. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę w pracowniczych gospodarstwach domowych w latach 2000–2008 (wydatki ogółem = 100)

Wydatki Lata	Żywność	Mieszkanie	Transport i łączność	Rekreacja, kultura i edukacja	Zdrowie i higiena	Odzież i obuwie
2000	27,8	23,6	14,8	9,9	6,0	6,1
2001	28,4	23,7	14,0	9,7	6,3	5,9
2002	27,1	24,5	14,5	9,9	6,2	5,8
2003	25,6	25,2	15,0	9,9	6,4	5,9
2004	25,4	24,5	15,3	10,2	6,6	5,7
2005	26,3	23,7	16,1	9,4	6,6	5,8
2006	25,5	23,8	15,6	9,7	6,7	6,1
2007	25,4	23,1	15,6	10,0	6,9	6,4
2008	24,4	23,3	16,1	10,3	6,8	6,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Budżetów gospodarstw domowych w latach 2000–2008*, GUS, Warszawa 2001–2009.

Z roku na rok występują pozytywne zmiany w spożyciu żywności. O znaczącej racjonalizacji żywienia świadczy w szczególności wyraźny spadek spożycia tłuszczów i węglowodanów oraz wzrost spożycia białka.

Jednym z wyznaczników stopnia zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych, w tym przede wszystkim potrzeb wyższego rzędu, jest poziom wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytku. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat miał miejsce istotny postęp w tym zakresie. W parze z postępem w poziomie zagospodarowania materialnego szedł postęp w unowocześnianiu gospodarstw. Ogólnie wzrosła liczba przedmiotów tak powszechnego użytku, jak i luksusowych. Dodać jednak należy, że choć statystyki wykorzystane do oceny tej grupy potrzeb prezentują imponujące zmiany ilościowe, to jednak nie

dostarczają konkretnych informacji na temat standardu nabywanych i posiadanych dóbr. Oprócz zmian w spożyciu żywności i pozostałych artykułów odnotowano zmiany w zakresie konsumpcji usług. Obserwowano wzrost udziału usług w ogólnej strukturze spożycia indywidualnego gospodarstw. Wzrost ten był w dużej części skutkiem skomercjalizowania usług finansowanych z funduszy społecznych, ale wynikał także z rozwoju nowych rynków usługowych. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat udział wydatków na usługi zwiększył się ponad dwukrotnie.

O poprawie sytuacji życiowej Polaków świadczy także postęp w takich dziedzinach, jak mieszkanie, zdrowie, edukacja czy bezpieczeństwo.

Oceniając grupę potrzeb mieszkaniowych, możemy powiedzieć, że sytuacja Polaków na przestrzeni ostatnich lat jest stosunkowo dobra i stale się poprawia, o czym świadczą korzystne wskaźniki stopnia zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych – w tym wskaźniki zaludnienia i zagęszczenia, odsetek gospodarstw wyposażonych w instalacje mieszkaniowe czy gospodarstw samodzielnych. Poprawił się także stan zdrowotności Polaków, o czym świadczą takie wskaźniki, jak przeciętna długość trwania życia, umieralność niemowląt i zapaadalność na gruźlicę. Niemniej jednak w tej grupie potrzeb odnotowano także niekorzystne przemiany, które obrazuje spadek liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. osób, intensywny rozwój chorób cywilizacyjnych i chorób psychicznych, a także wzrost liczby samobójstw.

W dziedzinie edukacji nastąpił w ostatnich latach swoisty boom. Wyrazem tego jest szybko rosnąca liczba uczącej się młodzieży, osób legitymujących się wykształceniem wyższym oraz nowopowstałych szkół niepublicznych. Niestety w parze z dynamicznym ilościowym rozwojem szkolnictwa wyższego idzie obniżenie jakości kształcenia i jego komercjalizacja.

Analiza wskaźników dotyczących bezpieczeństwa wskazuje na poprawę, jaka dokonała się w ostatniej dekadzie. Na ocenę stanu bezpieczeństwa w Polsce wpływa wiele elementów. Poprawa takich wskaźników, jak wypadkowość przy pracy, wypadkowość na drogach, współczynnik przyjęć i zwolnień z pracy, a także zagwarantowana przez państwo opieka socjalna na rzecz ludzi starych, niezdolnych do pracy, świadczy o poprawie stopnia zaspokojenia potrzeb z zakresu bezpieczeństwa. Korzystne zmiany w omawianym zakresie potwierdzają także pozytywne opinie Polaków na temat bezpieczeństwa.

Reasumując, zmiany, jakie dokonały się w zakresie zaspokojenia poszczególnych potrzeb ludności Polski na przestrzeni ostatnich kilku, a nawet kilkunastu lat świadczą o korzyściach społecznych transformacji. Dodać należy, że integracja Polski z Unią Europejską jest swego rodzaju efektem przeobrażeń gospodarczych w Polsce na przestrzeni ostatnich dwóch dekad¹⁵.

Oczywiście wciąż jeszcze nie ujawniły się wszystkie efekty transformacji i integracji. Potrzeba więcej czasu, by ostatecznie orzec o ich pozytywnych i negatywnych skutkach. Nie zmienia to jednak faktu, że z roku na rok coraz bardziej odczuwamy wymierne korzyści z integracji oraz że z każdym kolejnym rokiem coraz bardziej zbliżamy się do standardów życiowych społeczeństw wysoko rozwiniętych.

Na zakończenie warto przytoczyć wyniki badań CBOS dotyczące skutków globalizacji w opinii badanych Polaków. Ponad połowa badanych (52%) uznała, że globalizacja gospodarki jest korzystna dla Polski. Negatywne następstwa tego procesu podkreśliło 21% ankier-

¹⁵ Szerzej zob. U. Grzega, *Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce jako efekt transformacji gospodarki*, materiały niepublikowane, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2009, s. 43.

towanych. Generalnie im wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja dochodowa respondentów, tym lepsze oceny skutków globalizacji dla naszego kraju. Lepszym ocenom globalizacji sprzyja także zamieszkiwanie w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców oraz młody wiek respondentów. Akceptacja globalizacji idzie w parze z akceptacją integracji europejskiej jako elementu procesów globalizacyjnych. Rosnące zadowolenie z członkostwa w Unii sprzyja przekonaniu, że Polska jest beneficjentem globalizacji gospodarki. Niemniej jednak istnieje powszechne przekonanie, że procesy globalizacyjne powinny przebiegać pod kontrolą społeczną. Wśród minusów globalizacji badani respondenci wymieniali m.in. wyzysk pracowników w krajach rozwijających się oraz degradację środowiska naturalnego w rejonach, w które masowo przenoszona jest produkcja ze względu na jej niższe koszty¹⁶.

Podsumowując, Polacy w większości akceptują proces globalizacji gospodarki, dostrzegając pozytywne skutki dla kraju i dla siebie osobiście. Świadczy to jednocześnie o akceptacji zmian, jakie dokonały się w Polsce po 1989 r., a których efektem było m.in. członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Integracja przyczyniła się przede wszystkim do pobudzenia rozwoju gospodarczego w naszym kraju. To z kolei przełożyło się na zmniejszenie bezrobocia i poprawę sytuacji dochodowej konsumentów. Triada dochód–konsumpcja–poziom życia stanowi zbiór ściśle ze sobą powiązanych elementów, które są odbiciem sytuacji gospodarczej kraju. Niemniej jednak powiązania te mają charakter pośredni i w dużym stopniu zróżnicowany. Sytuacja gospodarcza kraju najszybciej wpływa na dochody ludności, a te z czasem przekładają się na zmiany w poziomie i strukturze konsumpcji i – w ostateczności – na zmiany w poziomie zaspokojenia potrzeb ludności.

LITERATURA

- [1] *Budżety gospodarstw domowych w latach 2000–2008*, GUS, Warszawa 2001–2009
- [2] Bywalec, C., *Konsumpcja w teorii i praktyce gospodarowania*, PWN, Warszawa 2007
- [3] Bywalec, C.; Wydymus, S., *Poziom życia ludności Polski w porównaniu z krajami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*, „Ekonomista” 1992/5–6
- [4] Cynarski, W., *Globalizacja a spotkanie kultur*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2003
- [5] Fronczek, M., *Mierniki i metody pomiaru poziomu życia*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 1990
- [6] Grzega, U., *Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce jako efekt transformacji gospodarki*, materiały niepublikowane, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2009
- [7] Janoś-Kresło, M., *Konsumpcja jako przesłanka rozwoju współczesnych społeczeństw*, [w:] *Konsumpcja a rozwój gospodarczy*, red. A. Kusińska, Wydawnictwo Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktury, Warszawa 2007
- [8] Luszniwicz, A., *Statystyka społeczna*, PWE, Warszawa 1982
- [9] Mazurek-Łopacińska, K., *Zachowania nabywców i ich konsekwencje marketingowe*, PWE, Warszawa 2003
- [10] Roguska, B., *Skutki globalizacji dla Polski*, CBOS, Warszawa 2006
- [11] Rutkowski, J., *Jakość życia, koncepcja i projekt badania*, GUS, Warszawa 1987
- [12] Wątroba, W., *Spółeczeństwo konsumpcyjne w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006

¹⁶ B. Roguska, *Skutki globalizacji dla Polski*, CBOS, Warszawa 2006.

GLOBALIZATION OF CONSUMPTION AND THE FULFILLMENT OF CONSUMING NEEDS OF POLES

Globalization of consumption as a derivative of the globalization of markets means the process of making the patterns of consumption and consuming behaviours alike which results from the widespreading of the offers of global products. One of the positive effects of the process is creation of better conditions to fulfil consumers' needs. The level of fulfilling people's needs or in other words the quality of people's lives is a result of many various conditions and factors. What interests us most is the influence of globalization of consumption on the fulfillment of consuming needs of Poles.